

Ny Studiestruktur for bachelor delen af Musikterapi-studiet ved Aalborg Universitet

Niels Hannibal *Musikterapeut, Ph.d., adjunkt v. Aalborg Universitet*

Ny studieordning på musikterapi-uddannelsen

Til efteråret 2005 får musikterapistudiet ved Aalborg Universitet en ny studieordning for bachelor-uddannelsen, og i 2006 følger også kandidatuddannelsen med en ny studieordning.

En studieordning beskriver dels, hvordan et konkret studium er opbygget, og dels de regler, der gælder for uddannelsens administration. Studieordningen udgør således et ganske centralt styringsinstrument for såvel ansatte som studerende.

Studieordningen for musikterapi-uddannelsen blev senest revideret i 1995 i forbindelse med, at kandidat-uddannelsen blev opgraderet fra at være fire- til femårig. Der er to væsentlige årsager til, at det igen er relevant at foretage en gennemgående revision: Den ene grund beror på den nye universitetsreform, som generelt har betydet store forandringer for universitetets drift og struktur. Den anden grund beror på refleksioner over, om studiet i tilstrækkelig grad giver de uddannede bachelorer og kandidater de faglige kvalifikationer, de har behov for i forhold til at varetage de arbejdsmæssige funktioner, som nutidens musikterapeuter typisk varetager: Musikterapeuter har nemlig de sidste år fundet nye arbejdsområder – en glædelig udvikling, der skaber nye udfordringer for uddannelsens indhold og struktur.

Økonomi

Universitetsreformen har på flere forskellige måder medført ændringer med hensyn til udformningen af såvel musikterapi-studiet

som andre studier. Tanken er, at universitet i højere grad skal drives som et hvert andet firma, herunder med balance mellem indtægter og udgifter. Der er kommet et anderledes fokus på, hvordan universitet bruger og tjener penge. Den primære kilde til indtægt for universitetet, og dermed for musikterapi-studiet, er produktion af færdige kandidater. De såkaldte STÅ-indtægter. Således har effektivitet i uddannelserne nu fået endnu højere prioritet.

Denne studieordning har derfor f.eks. søgt at gøre audiolab/brugsklaver eksamen nemmere at forberede sig til, ved at indføre repertoire lister. Dette gør øvningen op til eksamen mere målrettet og medfører forhåbentlig også at flere gennemfører til tiden. Disse effektiviseringstendenser får også konsekvenser for specialeskrivningen på kandidatdelen af uddannelsen. Men mere om dette når den endelige studieordning forligger.

Kompetencebeskrivelser

Det andet område, hvor universitetsreformen får konsekvenser, er i forhold til det nye krav om, at alle fag skal beskrives i forhold til de kompetencer, de giver. Ønsket er, at alle studier skal være gearede til, at de studerende laver personligt tilrettede studieforløb og dermed uddannelser.

Kravet om indføring af kompetencebeskrivelser skal bl.a. ses i det lys, at fleksibiliteten og mobiliteten i mange af nutidens uddannelser giver den studerende frihed til at sammensætte sit eget individuelle studium. Kompetencebeskrivelserne for de enkelte fag yder således en vigtig funk-

tion for dem, der skal aftage bachelorerne og kandidaterne efter endt uddannelse, idet de skaber større gennemskuelighed: Hvad kan man, når man har bestået den og den eksamen? Et eksempel på en kompetencebeskrivelse kan ses her for faget Musik og Menneske, der afsluttes efter 1. semester. Prøven dokumenterer, at den studerende opfylder følgende kompetencemål:

- kan redegøre for grundlæggende aspekter af musikken som kulturelt, socialt og psykologisk fænomen
- kan redegøre for grundlæggende aspekter af musikkens funktioner i forhold til krop og bevidsthed
- kan redegøre for grundlæggende musikpsykologiske og videnskabsteoretiske problemstillinger i forhold til forståelsen af musikken og dens funktion.

Som det ses, omhandler dette dels faglig viden inden for specifikke områder og dels forskellige grader af akademiske forholdemåder til stoffet. Her skal den studerende kunne redegøre for sammenhænge o.l., siden indføres ord som analyse, syntese osv.

For vores uddannelse gælder nogle meget væsentlige undtagelser fra de generelle muligheder for at sætte uddannelser fleksibelt sammen, f.eks. kombinere en grunduddannelse fra et studium med overbygning fra et andet. Det er nemlig stadig således, at kun studerende, der har bestået den adgangsgivende optagelsesprøve, kan optages på musikterapi-uddannelsen, ligesom det kun er studerende, der har en bacheloruddannelse i musikterapi, der kan fortsætte på kandidatuddannelsen. Musikterapistuderende har konkret valgmuligheder svarende til 1/6 årsværk (10 ECTS point). I den nye studieordning er de valgfag studiet udbyder følgende: Musikterapeutisk

sangskrivning og Musikpædagogiske problemstillinger, knyttet til specialpædagogisk og musikterapeutisk praksis. Vi er desuden ved at udarbejde en liste over mulige fag der kan tages på andre uddannelser som f.eks. psykologi eller musik.

Da vi i sin tid erfarede indholdet af den nye bekendtgørelse, undersøgte vi muligheden for at kunne opretholde studiets nuværende professionsform. For at kunne kalde sig kandidat i musikterapi skal man således fortsat bestå optagelsesprøven og gennemføre hele uddannelsen. Der har heldigvis været opbakning omkring, at studiet bevarer professionsformen på linje med studier som psykologi og jura. Men vi er ikke sluppet for at lave kompetencebeskrivelser for alle fag.

Jeg vil i den senere tekst beskrive kompetencerne mere udførligt. Men før jeg gør dette, vil jeg beskrive de tanker, studiet løstrevet fra universitetsreformen har haft med henblik på at udvikle og modernisere studiet.

Spørgeskemaundersøgelse

I løbet af 2004 gennemførte jeg en spørgeskemaundersøgelse, hvor jeg undersøgte færdige kandidaters vurdering af fagenes vigtighed og anvendelighed i forhold til at arbejde efter endt uddannelse. Målgruppen var de kandidater, der allerede havde gennemført den 5-årige uddannelse. Undersøgelsen konkluderer overordnet, at musikterapiuddannelsen tilsyneladende

“giver de færdige kandidater en brugbar og anvendelig uddannelse. Navnlig de fag, der vedrører terapioplæring og praksisanvendelse, fungerer på et høj og tilfredsstillende niveau med enkelte få undtagelser” (Hannibal, 2004, s. 17).

Men visse fagområder vurderedes ikke at fungere så godt som terapi- og praktikfagene, specielt de teoretiske og navnlig de musisk praktiske, der fik en lavere scoring. I konklusionen reflekterer jeg over, om denne dårligere vurdering måske

“... skyldes, at der er for få midler til at løfte denne opgave”. Jeg vurderer i øvrigt, at kvaliteten af “undervisningens form og indhold eller lærernes kvalifikationer (ikke) kan (...) besvares ud fra denne undersøgelse. Men besvarelsenerne giver indtryk af, at det er anvendeligheden i en klinisk sammenhæng, der mangler (...) Ligeledes påpeges der et stort behov for, at man fra studiets side ruste de studerende til den job-virkelighed, de møder efter endt uddannelse”. (Hannibal, 2004, s. 17)

Undersøgelsen har således gjort et behov for at styrke visse dele af uddannelsen klart, særligt i forhold til at få de musisk praktiske fag bedre integreret med den kliniske dimension i undervisningen for dermed at styrke de færdige kandidaters faglige behandlingsmæssige kompetencer.

Principielle spørgsmål i forbindelse med udformningen af den nye studieordning

Samlet har der som beskrevet været både udefra- og indefrakommende krav og ønsker om en revision af studiet. Alle disse ele-

menter har været inddraget i udformningen af den nye studieordning for musikterapi-uddannelsen.

Alle grupper, dvs. såvel faste som eksterne lærere, studerende, censorkorps, rådgivningspanel og gamle studerende har i større eller mindre grad været inddraget i diskussioner om udformning af den nye studieordning: Først tog vi en principiel snak i fastlærergruppen, hvor vi bl.a. diskuterede, om fokus stadig skulle være på improvisation som den primære behandlingsmetode. Det synspunkt vandt tilslutning, at det er bedre at få én arbejdsmetode lært grundigt frem for at lære flere metoder mindre grundigt. Resultatet blev efter flere diskussioner med de øvrige grupper, at vi bevarer den improvisatoriske profil og desuden dels styrker det kliniske element for specielt sangundervisningen ved at anvende klinikere som undervisere på overbygningen, og dels indfører andre fag som sangskrivning som valgfag.

Et andet principielt spørgsmål for musikterapi-uddannelsen retter sig mod, om en bachelor har behandlingskompetence eller ej. I den gamle studieordning er ordet behandling ikke nævnt i forbindelse med bacheloruddannelsen, men det har vi valgt at indskrive nu.

Den samlede kompetencebeskrivelse for bacheloruddannelsen ses her:

“Målet med bacheloruddannelsen i musikterapi er, at den studerende skal opnå følgende intellektuelle og faglige (professionelle, kliniske og musikalske) kompetencer:

Akademiske kompetencer:	En bachelor skal kunne: • Demonstrere indsigt i centrale discipliner, teorier og begreber inden for fagområdet • Beskrive og formulere teoretiske og kliniske problemstillinger og resultater ud fra en videnskabelig diskurs • Foretage analyser under anvendelse af grundlæggende videnskabelige metoder inden for humanistiske, samfundsvidenskabelige og naturvidenskabelige forskningsparadigmer • Strukturere egen læring
Faglige kompetencer: a) Professionelle	En bachelor skal kunne: • Analysere kliniske problemstillinger i en musikterapeutisk sammenhæng på et grundlæggende niveau • Beskrive og formidle støttende musikterapeutisk behandlingsindhold og forløb ud fra et didaktisk perspektiv • Træffe og begrunde fagligt relaterede beslutninger • Varetage støttende behandling i overensstemmelse med gældende etiske retningslinjer for musikterapeuter • Omsætte indsigt i egne ressourcer og begrænsninger i klinisk praksis i overensstemmelse med gældende etiske retningslinjer for musikterapeuter.

b) Kliniske	En bachelor skal kunne: • Tilrettelægge og gennemføre musikaktiviteter rettet mod specifikke målgruppers behov i specifikke institutionelle kontekster • Vurdere og anvende musikterapeutiske metoder og teknikker til støttende behandling/musikterapi som komplementær behandlingsform under supervision • Anvende musikterapeutiske metoder og teknikker til udviklings- og procesorienteret undervisning inden for relevante områder • Anvende supervision i klinisk sammenhæng
c) Musikalske	En bachelor skal kunne: • Beherske musikalske udtryksmidler og teknikker inden for stemmebrug, klaver, guitar og percussioninstrumenter, til anvendelse i individuel dialog såvel som gruppesammenspil • Tilrettelægge og gennemføre musikalske aktiviteter rettet mod en specifik målgruppes og/eller institutions behov.

Uddannelsen kvalificerer den studerende til at varetage følgende erhvervsfunktioner: (Bonde et al. 2005, s. 2).

- Social-integrativ og funktionsorienteret musikterapiudøvelse som komplementær behandling på støttende niveau
- Socialt-integrative og funktionsorienterede musikaktiviteter inden for specifikke målgruppers og institutioners behov
- Musikundervisning til mennesker med specifikke indlæringsvanskeligheder
- Problemorienteret projektarbejde"

Kompetencerne beskrives således ganske anderledes i den nye studieordning. At beskrive behandlingskompetencer for bachelorer er noget vanskeligt og også kontroversielt: Vi mener oprigtigt, at den fulde uddannelse er nødvendig for at kunne praktisere musikterapi etisk forsvarligt. Men omvendt mener vi, at bacheloruddannelsen giver så mange færdigheder, at udøvelse af støttende og komplementær behandlingsform under supervision går an. Men det bliver meget spændende at følge op på disse overvejelser, når det nye forløb er prøvet igennem nogle gange.

De enkelte fagområder

Studiet kan opdeles i fire følgende fagområder:

- a. Teoretiske fag
- b. Musisk-praktiske fag
- c. Terapifag
- d. Praktik.

Alle områder bliver berørt i den nye studieordning enten pga. ovennævnte betragtninger, eller fordi vi, som vi har skullet det så ofte før, skal spare; denne gang 10 %. Studieordningen er forsøgt holdt udgiftsneutral, men vi ved endnu ikke, om fordelingen af fakultetets ressourcer vedbliver at være som nu. Meget kan endnu ske. . .

a. Teoretiske fag Den teoretiske undervisning er fortsat bygget op omkring den problemorienterede projektarbejdsform. Denne undervisningsform er et af universitetets varemærker. Vi mener, at den giver mulighed for en unik indlærings- og udviklingsproces, hvor fagligt stof udmøntes og integreres i praktisk anvendelse.

Vi har desuden udviklet en progression i de teoretiske fag, der bedre skulle integrere det akademiske med det kliniske og praksisorienterede. Derfor findes de gamle blokke som videnskabsteori ikke som et selvstændigt fagområde, men som et delområde knyttet til bestemte behandlingsmæssige paradigmer og behandlingsmetoder. F.eks. vil musikpsykologi komme til at indordne sig temaområdet "Musik og menneske", der bl.a. vil indeholde såvel musikpsykologiske som videnskabsteoretiske elementer. Et andet eksempel er 4. semester, hvor positivismen og det kvantitative forskningsparadigme introduceres samtidig med musikterapien inden for de områder, hvor dette

paradigme benyttes. Det nye bliver således, at musikterapien kommer meget tidligere ind i undervisningen, ligesom behandlings-teori og teori om forskning integreres mere med klinisk praksis. Derudover har vi valgt at lægge bachelorprojektet allerede på 5. semester og indføre en formidlingseksamen på 6. semester. Denne nye eksamen påtænkes at være en ugeopgave, hvor den studerende skal formidle en case fra sin 6. semesterspraktik for de andre studerende. 6. semester skal derfor også indeholde undervisning i didaktik og formidling.

Den overordnede målsætning er altså at gøre det teoretiske, det forskningsmæssige og det kliniske mere integreret og derved også mere anvendeligt.

b. Det musisk-praktiske område

Dette fagområde fik, som jeg kort har nævnt det i ovenstående, en del kritik i spørgeskema-undersøgelsen, hvilket har givet os anledning til at foretage nogle revisioner:

Vi har valgt fortsat at lade sammen-spil, perkussion/guitar og sang afslutte efter 4. semester, ligesom vi har valgt at lade klaver og audiolab afslutte efter 5. semester. Derefter fortsætter det musiske inden for det terapeutiske område, nærmere bestemt i forbindelse med opøvelse af kliniske gruppemusikterapi-færdigheder (KGMF) og faget Terapirettet krop og stemme på 5. semester. På overbygningen efterfølges disse fag af fagene Klinisk klaver og Klinisk stemmebrug. Der er altså en grunduddannelse i disse fag fra 1.- 5. semester, hvorefter musikfagene bliver til musikterapi-metodiske fag. Denne progression i undervisningen er ganske, som den hidtil har forløbet. Vi mener stadig, at det er nødvendigt at træne det grundlæggende

musikalske, før mere avanceret klinisk brug af musik introduceres.

Men hvori består så det nye? Nyt er dels, at de fleste musiksk-praktiske fag efter 4. semester varetages af en musikterapeut med henblik på at optimere fokus på den kliniske anvendelighed i undervisningen, og dels, at integrationen af teori og praksis som før nævnt styrkes.

Faget intuitiv musik samles, så det nu afsluttes allerede efter 3 semester. Faget vedbliver således at være et centralt fag inden for det improvisatoriske og æstetiske område og koncentrerer nu til begyndelsen af uddannelsen. Det er tanken, at fagets anvendelse som forudsætning for klinisk improvisation på den måde øges. Faget grafisk notation er blevet til en del af et mere omfattende fag kaldet auditiv analyse. Faget bevarer sin nuværende faglighed, men indeholder nu flere forskellige musikalske analysemetoder.

Endeligt har vi ændret audiolab-eksamen, således at den studerende opgiver et antal satser, denne kan komme op i til eksamen. Dette skulle gøre det muligt at forberede sig mere målrettet.

Samlet er der altså ikke lavet radikalt om, men i højere grad flyttet om på fag og på lærere. Målet er dels at balancere det improvisatoriske bedre med det performative, således at vi som musikterapeuter kan det musiske håndværk at opføre musik for og med andre, hvad enten det drejer sig om en klinisk setting eller som aktivitet, og dels at styrke det musiksk-faglige således at vi får en stærkere musiksk identitet.

c. Det terapeutiske fagområde Det terapeutiske spor er i indhold relativt uændret: Først ét semester med gruppemusikterapi, dernæst to semestre med individuel terapi og til sidst gruppemusikterapi igen.

Derefter følger, som nævnt i ovenstående, KGMF.

Det nye er, at der er indført to prøver i terapisporet. Den første er placeret efter 4. semester og kaldet: "Intern individuel skriftlig prøve i læreterapi". Denne er en fri, skriftlig opgave, hvor den studerende udfærdiger en rapport på 6 til 10 sider over læreterapi-forløbene. Prøven skal dokumentere, at den studerende kan beskrive og reflektere over sit eget terapeutiske udviklingsforløb i individuel og gruppe-musikterapi. Den bedømmes som bestået/ikke-bestået.

At afholde en eksamen inden for det terapeutiske spor medfører visse etiske problematikker: Disse handler på den ene side om beskyttelsen af den enkelte persons privatliv og integritet samtidig med nødvendigheden af i en eksamenssituation at fortage en bedømmelse af personens evner til henholdsvis at gennemføre et terapeutisk forløb og til terapeutisk refleksion. For at sikre at bedømmelsen foregår uden indblanding af den terapeutiske proces, skal vurderingen af læreterapi-eksamen foretages af en person, som den studerende ikke har i andre sammenhænge har som underviser, eksaminator eller censor. Denne person, vil altså typisk være en "anden" terapeut eller en lignende person.

Enhver vurdering, som en eksamen jo er, kan indebære, at den studerende potentielt kan opleve at blive vurderet på sin egen person frem for på sine evner. Dette er ikke hensigten. Omvendt må vi erkende, at det dynamiske syn på terapi, der undervises efter på uddannelsen, netop handler om at kunne se på sig selv og frigøre sig fra fortidens snærende emotionelle bånd i den terapeutiske relation. Det etiske spørgsmål handler altså om at beskytte den studerende mod en situation, hvor bedømmelsen er rettet imod, hvem man er som person.

Af samme grund har vi valgt, at bedømmelsen dels skal dokumentere at den studerendes har deltaget i terapien på tilfredsstillende måde og dels dokumentere at den studerende er rimelig grad er i stand til at reflektere over processen i forløbet: Det er altså ikke en bedømmelse af selve processen i terapien, men at den studerendes evne til at reflektere over forløbet.

Et andet nyt tiltag er, at det gamle fag "psykodynamisk bevægelse" nu er lavet om til et forløb på 5. semester, som afsluttes med en mundtlig bedømmelse. Her er fokus på, om den studerende har kendskab til psykologiske/psykodynamiske teorier samt musikterapeutiske metoder, der i arbejde med krop og stemme problematiserer og fremmer psykodynamiske processer, herunder arbejde med overføringsforhold, grænser og positioner i oplevelsesmodi og kan reflektere over bevidst brug af egne kropslige og stemmemæssige ressourcer og udviklingspotentialer som aktivt redskab i opbygningen af en terapeutisk relation i psykodynamiske processer. (Bonde et al., 2005, s.16)

Denne prøve indebærer vigtige etiske problematikker, og der behøves også her en etisk omhyggelighed. Fokus i denne prøve er især rettet imod anvendelse af relevante teoretiske begreber til beskrivelsen musikterapeutiske metoder, og den studerendes evne til refleksion over anvendelsen af krop og stemmen i en psykodynamisk forståelsesramme. Igen er der her tale om integration af teori og praksis.

Hele spørgsmålet om at indføre eksamen i terapisporet har selvfølgelig, jævnf. ovenstående etiske spørgsmål, været til grundig diskussion. Men det er et enig studienævn og lærerkollegium, der nu beslutter at indføre disse prøver. Igen må vi selvfølgelig evaluere dette, når forløbet er gennemprøvet. En væsentlig detalje er imidlertid, at beskrivelsen af disse studieelementer inklusiv prø-

ver, styrker disse fag i forhold til fakultets syn på det egenterapeutiske spor.

d. Praktiksporet Praktiksporet er uændret med observationspraktik på 2. semester og 10 ugers praktik på 6. semester.

Afsluttende kommentarer

Musikterapistudiet har eksisteret siden 1982, permanent fra 1989 og 5-årigt fra 1994. I tilknytning hertil findes i øvrigt den meget produktive forskerskole, der gennem flere år har været god for mellem en og tre ph.d.-afhandlinger pr. år. Vi har en levende og progressiv uddannelse, der forsøger at skabe en helhed i et felt med mange polære fænomener, oplevemåder, tankemåder osv. At skabe denne helhed og sammenhæng er en meget krævende opgave for den studerende, men er samtidig også det, der gør uddannelsen så unik.

Tænk på hvordan studiet arbejder i et felt af følgende polariteter: Det æstetiske overfor det behandlingsmæssige, det musiske overfor det sproglige, det psykodynamiske overfor det adfærdsmæssige, det iagttagelige overfor det oplevede, det kreative og spontane overfor kontrollerede og strukturerede, det ikke-sproglige overfor det sproglige. Mange af disse polariteter kan ikke forenes, da de er væsens forskellige.

Studiet træner den enkelte musikterapeut til at skelne mellem disse forskellige fænomener og udvikle en evne til at vide, hvornår musikken hører op og videnskaben begynder, og samtidig vide at musikken spiller videre. Som en klog mand engang har sagt; kortet er ikke landskabet, og hvis kortet ikke passer, så følg landskabet i stedet. Denne evne til at kunne skelne mellem og forholde sig til videnskabens forsøg på at beskrive virkeligheden og så til i den kliniske sammenhæng at kunne være i det som ér, er essentiel for den musikterapeutiske træning.

Bacheloruddannelsen er grundlaget for, at denne proces lykkes, således at den færdige musikterapeut både kan beskue verden ud fra et musisk, menneskeligt, behandlingsmæssigt og videnskabeligt perspektiv. Dette er ingen let opgave. De sidste 10 år har demonstreret, at det er muligt, selv om uddannelsen – også med rette – er blevet kritiseret for fejl og mangler. Vores forhåbning er, at denne nye bachelorstudieordning og den kommende kandidat-studieordning vil videreudvikle og optimere uddannelsen, så de færdige kandidater endnu bedre kan virke.

Litteraturliste:

- Hannibal, N. (2004): *Foreløbig opgørelse af Spørgeskemaundersøgelse af Kandidater i Musikterapi og studerende på 10 semesters vurdering af Musikterapiuddannelsen: Set ud fra en vurdering af opfyldelse af mål og formål samt vigtighed og anvendelighed af de enkelte fag.*
- Kvalitetssikringsprojekt udført for Studienævnet for Musikterapi. Ikke publiceret undersøgelse. Kan rekvireres på www.musik.aau.dk
- Bonde, L.O. og Hannibal, N. (2005) Studieordning for Bacheloruddannelsen i musikterapi, Aalborg universitet